

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

29 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Załucki (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski (sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 lutego 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej B. B.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z 23 kwietnia 2021 r., V ACa 282/19,

w sprawie z powództwa B. B.

przeciwko S. w G.

o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Jacek Grela

Mariusz Załucki

Maciej Kowalski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 23 kwietnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację
powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z 7 maja 2019 r. oddalającego

powództwo B. B. przeciwko S. w G. o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały o wykluczeniu powódki z członkostwa w pozwanej Spółdzielni.

Sąd Apelacyjny oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych, istotnych dla rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej:

Powódka była członkiem pozwanej Spółdzielni i wynajmowała od niej na podstawie umów z 1 października 2008 r. trzy lokale. W 2017 r. pozwana umowy te wypowiedziała. Pomimo upływu okresów wypowiedzeń powódka nie wydała wynajmowanych lokali. Pozwana rozpoczęła naliczanie należności z tytułu ich bezumownego korzystania z lokali w wysokości czynszu wynikającego z obowiązujących wcześniej umów. Na dzień podjęcia spornej uchwały zadłużenie powódki z tytułu czynszu i z tytułu bezumownego korzystania z lokali wraz z odsetkami wynosiło 73 899,61 zł.

Przed Sądem Rejonowym w Gliwicach toczy się sprawa z powództwa Spółdzielni przeciwko powódce o zapłatę 18 573 zł, obejmującej zaległości czynszowe powódki od stycznia do czerwca 2017 wraz z odsetkami a ponadto sprawa o eksmisję powódki z lokali, które były przedmiotem umowy najmu.

Na posiedzeniu Rady Nadzorczej Spółdzielni 20 kwietnia 2018 r. podjęta została uchwała o wykluczeniu powódki z członkostwa w Spółdzielni. O posiedzeniu tym powódka została zawiadomiona przesyłką poleconą nadaną 5 kwietnia 2018 r. W protokole posiedzenia zawarto opinię Rady zawierającą uzasadnienie uchwały o wykluczeniu powódki oraz samą uchwałę. Pismem Zarządu datowanym na 26 kwietnia 2018 r. i nadanym listem poleconym 27 kwietnia 2018 r. zawiadomiono powódkę o podjętej uchwale o jej wykluczeniu i przytoczono uzasadnienie uchwały. Uzasadnienie jest zbieżne w wywodami zawartymi w protokole posiedzenia Rady z 20 kwietnia 2018 r. Powódka złożyła odwołanie od uchwały Rady do Walnego Zgromadzenia. Na Zgromadzeniu w dniu 28 września 2018 r. przedstawiono przyczyny wykluczenia powódki i omówiono złożone przez nią odwołanie i jednogłośnie podjęto uchwałę o nieuwzględnieniu odwołania powódki. O treści uchwały poinformowano powódkę pismem z dnia 12 października 2018 r.

Zawiadomienie zawiera uzasadnienie, w którym przytoczono argumenty przedstawione na Zgromadzeniu.

Odnosząc się do żądania powódki, która wniosła o stwierdzenie nieważności uchwały, a w przypadku braku przesłanek nieważności, o jej uchylenie sądy *meriti* wskazały, że przyczyny wykluczenia nie były sprzeczne z przepisami prawa ani postanowieniami statutu i mieszczą się w granicach określonych w art. 24 § 2 prawa spółdzielczego oraz statutem pozwanej. Pozwana dopełniła również przewidzianemu w art. 24 § 5 Prawa spółdzielczego obowiązku zawiadomienia członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykreśleniu albo wykluczeniu ze spółdzielni w terminie dwóch tygodni od dnia podjęcia uchwały. Wykluczenie członka ze spółdzielni może nastąpić w wypadku, gdy z jego winy umyślnej lub z powodu rażącego niedbalstwa dalsze pozostawanie w spółdzielni nie da się pogodzić z postanowieniami statutu spółdzielni lub dobrymi obyczajami. Jedną z przyczyn wykluczenia wskazaną w statucie pozwanej jest uporczywe niewykonywanie podstawowych obowiązków członkowskich. Do takich obowiązków należy regulowanie należności czynszowych i powódka obowiązków tych nie wykonuje. Zachowanie powódki polegające na dopuszczeniu do tak wysokiego zadłużenia przy jednoczesnym korzystaniu z mienia spółdzielni (bezumownym korzystaniu z lokali) oraz narażaniu pozwanej na konieczność pokrywania kosztów eksploatacji zajmowanych lokali mieści się w pojęciu umyślnego działania na szkodę Spółdzielni, jej kontrahentów i uporczywego niewykonywania podstawowych obowiązków członkowskich polegających na zobowiązaniu do rzetelnego wykonywania przyjętych na siebie obowiązków wobec Spółdzielni oraz chronienia i pomnażania jej majątku (§ 19 ust. 2 w związku z § 12 ust 1 statutu pozwanej). Zachowanie takie nosi cechy co najmniej rażącego niedbalstwa tj. braku jakiejkolwiek, nawet podstawowej staranności w wykonywaniu swoich obowiązków.

Ocena skuteczności zaskarżonej uchwały nie wymagała przeprowadzenia dowodu z przesłuchania powódki. Nieobecność powódki na rozprawie przed wydaniem wyroku z powodu choroby nie stanowiła przyczyny odroczenia rozprawy, gdyż powódka była reprezentowana przez pełnomocnika procesowego. Mógł on w takiej sytuacji dokonywać w imieniu powódki wszystkich niezbędnych czynności procesowych.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku powódka zarzuciła naruszenie:

1. art. 24 § 2 i 5 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (dalej: „pr.spółdz.”) w zw. z § 12 ust. 1 oraz § 19 ust. 2 pkt 2 i 3 statutu pozwanej poprzez nieprawidłowe zastosowanie skutkujące wadliwym ustaleniem, że zaskarżone uchwały organu spółdzielni zostały wydane w sposób prawidłowy, podczas gdy wykluczenie powódki z członkostwa w spółdzielni pozostaje w sprzeczności z przepisami prawa i postanowieniami statutu, albowiem pozwana zaniechała wskazania w uchwale przyczyny wykluczenia, a nadto okoliczności tej nie wykazała;

2. art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez zaniechania wskazania w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego podstaw faktycznych i prawnych orzeczenia i niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych, podniesionych przez powódkę w środku odwoławczym;

3. art. 214 § 1 k.p.c. w zw. z art. 214¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c. przez nieprawidłowe zastosowanie w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. poprzez niezasadne niezastosowanie, skutkujące nieuwzględnieniem apelacji przez Sąd Apelacyjny, albowiem na skutek niesłusznego oddalenia przez Sąd Okręgowy wniosku powódki o odroczenie rozprawy, poprzedzającej wydanie wyroku, pomimo usprawiedliwienia niestawiennictwa i złożenie zaświadczenia od lekarza sądowego, doszło do pozbawienia jej możliwości obrony swych praw i pominięcia wniosku dowodowego z jej przesłuchania.

Wniosła o uchylenie pkt 1 zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, a w przypadku uznania, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, a zarzuty naruszenia przepisów postępowania okazały się nieuzasadnione o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonego wyroku i uchylenie w całości Uchwały Walnego Zgromadzenia Członków Spółdzielni z dnia 28 września 2018 r. o utrzymaniu w mocy Uchwały Rady z dnia 20 kwietnia 2018 r. o wykluczeniu B. B. z członkostwa w S., ewentualnie stwierdzenie jej nieważności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 214 § 1 k.p.c. w zw. z art. 214¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. poprzez oddalenie przez Sąd Okręgowy wniosku powódki o odroczenie rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku, pomimo usprawiedliwienia jej niestawiennictwa zaświadczeniem lekarza sądowego co miałoby skutkować pozbawieniem strony możliwości obrony swych praw i pominięciem wniosku o jej przesłuchanie. Zarzut nieważności postępowania w postępowaniu kasacyjnym może dotyczyć bezpośrednio tylko postępowania przed sądem drugiej instancji (zob. wyrok SN z 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 81; z 15 maja 2014 r., II CSK 446/13). Naruszenie przepisów postępowania przez sąd pierwszej instancji, w tym prowadzących do nieważności postępowania może natomiast podlegać badaniu i rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy jedynie w przypadku podniesienia przez skarżącego zarzutu naruszenia przez sąd drugiej instancji art. 378 § 1 lub art. 386 § 2 k.p.c. Tymczasem przepisy te nie zostały objęte granicami podstaw kasacyjnych a zarzut pozbawienia powódki możliwości obrony jej praw w istocie skierowany został pod adresem Sądu pierwszej instancji.

Choroba strony, która skutkuje niemożnością osobistego stawiennictwa na rozprawie stanowi przyczynę, która w rozumieniu art. 214 § 1 k.p.c. jest przeszkodą, której nie można przewyciężyć, co obliguje sąd do odroczenia rozprawy. Co do zasady powyższe nie dotyczy jednak sytuacji, jeżeli strona jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. W okolicznościach niniejszej sprawy bezspornym jest, że powódkę przed Sądem Okręgowym taki pełnomocnik reprezentował. Należy przy tym wskazać, że dyspozycją art. 379 § 1 pkt 5 k.p.c. są objęte inne zdarzenia niż oddalenie wniosków dowodowych zgłaszanych przez stronę w toku procesu, chodzi tu bowiem o taką sytuację procesową, w której sąd w ogóle nie powinien przystępować do merytorycznego rozpoznania sprawy, np. gdy strona nie brała udziału w rozprawie wobec nieprawidłowego powiadomienia o terminie. Kwestię postępowania dowodowego, w tym wypadku pominięcia wniosków dowodowych zgłaszanych przez strony, regulują natomiast inne przepisy kodeksu postępowania cywilnego, których skarżąca we wniesionej skardze kasacyjnej nie przytoczyła. O ewentualnym pozbawieniu możliwości obrony praw nie świadczy zatem nieprzesłuchanie powódki jako strony. Ocena, czy zachodzi

potrzeba przeprowadzenia tego dowodu należy do sądu. Pominięcie przy tym wniosku dowodowego nie prowadzi do nieważności postępowania, może jedynie stanowić uchybienie procesowe, którego znaczenie uzależnione jest od jego wpływu na rozstrzygnięcie sprawy.

Zaskarżony wyrok został wydany 23 kwietnia 2021 r. Tymczasem od 7 listopada 2019 r. (zob. ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw; Dz.U. z 2019 r. poz. 1469 ze zm.) treść uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji jest w wyczerpujący sposób uregulowana w art. 387 § 21 k.p.c. Przepis ten ma zastosowanie do uzasadniania wyroków wydanych od 7 listopada 2019 r., także w razie wszczęcia postępowania przed tym dniem (zob. art. 9 ust. 2 ustawy z 4 lipca 2019 r.). W dacie orzekania przez Sąd drugiej instancji przywołany w skardze kasacyjnej art. 328 § 2 k.p.c. nie regulował już wymogów, jakim powinno odpowiadać uzasadnienie wyroku. Zasady sporządzania uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji regulował art. 327¹ k.p.c. Przepis ten jednak także nie znajdował w sprawie zastosowania w odniesieniu do uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, jako że art. 387 § 21 k.p.c. jest przepisem szczególnym względem art. 327¹ k.p.c. Natomiast zgodnie z art. 391 § 1 k.p.c., jedynie w wypadku, jeżeli nie ma przepisów szczególnych o postępowaniu przed sądem drugiej instancji, do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

Wobec powyższego nieprawidłowe było zarzucanie w skardze kasacyjnej naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Sąd drugiej instancji na tej płaszczyźnie mógł bowiem dopuścić się jedynie naruszenia art. 387 § 2¹ k.p.c.

W aktualnym stanie sprawy nie można natomiast odeprzeć podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 24 § 2 i 5 pr.spółdz.

Z art. 24 § 2 pr.spółdz. wynika, że wykluczenie członka ze spółdzielni może nastąpić, jeżeli z jego winy umyślnej albo rażącego niedbalstwa dalsze pozostawanie w spółdzielni nie da się pogodzić z postanowieniami statutu lub dobrymi obyczajami a podstawą podjęcia uchwały o wykluczeniu członka ze spółdzielni mogą być jedynie zdarzenia wynikające z winy członka spółdzielni i to winy kwalifikowanej przez umyślność lub rażące niedbalstwo. Wina umyślna polega na tym, że określona osoba

ma zamiar osiągnięcia pewnego stanu i podejmuje działania w celu jego zrealizowania. Niedbalstwo zaś jest postacią winy nieumyślnej, występującą wtedy, gdy określona osoba nie ma wprawdzie zamiaru osiągnięcia pewnego stanu, doprowadzenia do pewnego skutku, ale nie zachowuje należytej staranności w postępowaniu. Rażące niedbalstwo oznacza zaniedbania będące na granicy winy umyślnej.

W świetle art. 24 § 2 pr.spółdz. niewystarczające jest przypisanie członkowi spółdzielni winy nieumyślnej w postaci lekkomyślności czy niedbalstwa, jeżeli nie ma ono rażącego charakteru. Wyznaczenie granicy między niedbalstwem a rażącym niedbalstwem musi być dokonane na kanwie okoliczności konkretnej sprawy. Jest tak również z tego powodu, że zgodnie z art. 24 § 2 pr.spółdz. szczegółowe przyczyny wykluczenia z grona członków spółdzielni mają być określone w statucie, a sam ten przepis określa jedynie charakter i stopień zawinienia, jaki ma cechować zachowanie uznane w statucie za podstawę wykluczenia z grona członków spółdzielni.

Celem postępowanie o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały o wykluczeniu członka ze spółdzielni jest wyjaśnienie, jakie zachowanie członka spółdzielni, określone konkretnie w uzasadnieniu uchwały, stanowiło podstawę wykluczenia ze spółdzielni, czy takie zachowanie rzeczywiście miało miejsce i odpowiada przesłankom określonym w art. 24 § 2 pr.spółdz.

Sąd Okręgowy wskazał, że zachowanie powódki polegające na dopuszczeniu do wysokiego zadłużenia, które uniemożliwia wypłatę zysków członkom Spółdzielni i powoduje konieczność tworzenia rezerw na jego pokrycie, przy jednoczesnym korzystaniu z mienia spółdzielni (bezumownym korzystaniu z lokali) oraz narażaniu pozwanej na konieczność pokrywania kosztów eksploatacji zajmowanych lokali mieści się w pojęciu umyślnego działania na szkodę Spółdzielni bądź jej kontrahentów i uporczywego niewykonywania podstawowych obowiązków członkowskich polegających na zobowiązaniu do rzetelnego wykonywania przyjętych na siebie obowiązków wobec Spółdzielni oraz chronienia i pomnażania jej majątku (§ 19 ust. 2 statutu w związku z § 12 ust 1 statutu). Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika w sposób jednoznaczny czy Sąd Apelacyjny podzielił powyższe stanowisko,

ponieważ Sąd ten, podobnie jak Sąd pierwszej instancji nie ustalił, czy takie przyczyny wykluczenia powódki zostały wyraźnie wskazane w uchwale o wykluczeniu a następnie w zawiadomieniu powódki na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykluczeniu ze spółdzielni lecz ograniczył się do lakonicznego wskazania, że przyczyny wkluczenia określa § 19 statutu pozwanej i jedną z nich jest uporczywe niewykonywanie podstawowych obowiązków członkowskich.

W sprawie brak jest również ustaleń jakie zachowanie powódki określone konkretnie w uzasadnieniu uchwały, stanowiło podstawę wykluczenia ze spółdzielni, czy takie zachowanie rzeczywiście miało miejsce i odpowiada przesłankom określonym w art. 24 § 2 pr.spółdz. O ile przyczyną wykluczenia powódki było jej zadłużenie wobec Spółdzielni w sprawie nie ustalono czy powstało ono z winy umyślnej bądź na skutek rażącego niedbalstwa powódki.

Z art. 24 § 5 pr.spółdz. wynika, że organ, który podjął uchwałę w sprawie wykreślenia albo wykluczenia, ma obowiązek zawiadomić członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykreśleniu albo wykluczeniu ze spółdzielni w terminie dwóch tygodni od dnia podjęcia uchwały a uzasadnienie powinno w szczególności przedstawiać motyw, którymi kierował się organ spółdzielni uznając, że zachowanie członka wyczerpuje przesłanki wykluczenia określone w statucie.

Skuteczność uchwały o wykluczeniu albo wykreśleniu członka spółdzielni jest uzależniona od zawiadomienia go o wykluczeniu albo wykreśleniu, które winno odpowiadać wymogom określonym w art. 24 § 5 pr.spółdz. Postanowienia statutu spółdzielni dotyczące sposobu dokonania takiego zawiadomienia nie mogą naruszać przepisów bezwzględnie obowiązujących. Statut spółdzielni podlega reżimowi przepisów prawa cywilnego regulujących czynności prawne co wynika z jego umownego charakteru.

W sprawie brak jest jednoznacznych ustaleń czy pismo zawiadamiające powódkę o wykluczeniu przedstawiało motyw, którymi kierował się organ przy podejmowaniu uchwały, jak również co do tego czy zostało ono sporządzone przez właściwy organ spółdzielni.

Wskazane powyżej braki w zakresie dotyczącym ustaleń faktycznych uniemożliwiają odniesienie się do podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu

naruszenia art. 24 § 2 i 5 pr.spółdz. w zw. z § 12 ust. 1 oraz § 19 ust. 2 pkt 2 i 3 statutu pozwanej. Skuteczne zgłoszenie zarzutu kasacyjnego dotyczącego naruszenia prawa materialnego wchodzi bowiem zasadniczo w rachubę tylko wtedy, gdy ustalony w postępowaniu apelacyjnym stan faktyczny, będący podstawą zaskarżonego wyroku, nie budzi wątpliwości (zob. wyrok SN z 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, nr 1, poz. 128).

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c.).

Na mocy art. 330 § 1 k.p.c. stwierdzam
niemożność podpisania uzasadnienia
wyroku przez sędziego SN Jacka Grełę
z powodu długotrwałej nieobecności

Mariusz Załucki

Mariusz Załucki

Maciej Kowalski

(a.z.)

[a.ł]